

December / 2020

Språkklimatet i Helsingfors

Jonas Schauman & Marina Lindell
INSTITUTET FÖR SAMHÄLLSFORSKNING VID ÅBO AKADEMI

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	1
2. Datamaterialet.....	2
3. Relationerna mellan språkgrupperna i Helsingfors.....	6
4. Inställningen till andra språkgrupper.....	12
5. Upplevda fördomar, trakasserier och diskriminering.....	17
6. Möjligheterna till service på svenska.....	21
7. Sammanfattning.....	24
Variabel appendix.....	27

1. Introduktion

1.1 Bakgrund till Språkbarometern

Den första Språkbarometer-undersökningen genomfördes år 2004 och har sedan dess följt upp hur den språkliga servicen förverkligas i tvåspråkiga kommuner i Finland. Undersökningen har gjorts vart fjärde år och görs nu för femte gången. En kommun betraktas som tvåspråkig då minst 8 procent av kommuninvånarna eller sammanlagt 3000 kommuninvånare har minoritetsspråket (finska/svenska) som sitt modersmål. Det är därutöver möjligt för en kommun som inte uppfyller något av dessa krav att ansöka om status som tvåspråkig. I Finland finns idag 33 tvåspråkiga kommuner och dessa finns i Nyland, Åboland och Österbotten. 15 av dessa kommuner har en finskspråkig minoritet medan 18 kommuner har en svenskspråkig minoritet och Helsingfors är en av dessa. Syftet med Språkbarometern 2020 är att undersöka hur servicen på svenska och finska fungerar i Finlands samtliga tvåspråkiga kommuner. Därutöver ingår frågor om språkklimat, språkanvändning och språkliga rättigheter. Språkbarometern har ett brukarperspektiv, dvs. undersöker hur kommuninvånarna själva uppfattar den språkliga servicen i hemkommunen. Målgruppen är den lokala språkminoriteten som bor i en tvåspråkig kommun. För Helsingfors del är det den svenskspråkiga minoriteten som är målgrupp för undersökningen. Språkbarometerens syfte är unikt, eftersom få tidigare genomförda kommunundersökningar har utgått från ett minoritetsperspektiv.

Med hjälp av Språkbarometern undersöks hur väl kommunala och statliga myndigheter uppfyller språklagen och hur kommuninvånarna upplever att språklagen fungerar i praktiken. Språkbarometern görs på uppdrag av justitieministeriet och genomförs av Institutet för samhällsforskning vid Åbo Akademi tillsammans med Kommunförbundet. Denna rapport har gjorts på uppdrag av Helsingfors stad.

1.2 Språkbarometern 2020

Denna rapport fokuserar på hur svenskspråkiga i Helsingfors upplever språkklimatet i sin stad. Språkbarometern 2020 är en enkätundersökning som skickades till 16650 slumpmässigt valda kommuninvånare i Finlands 33 tvåspråkiga kommuner. Svarsprocenten för de svenskspråkiga som fick Språkbarometern 2020 var 39,6 procent och för de finskspråkiga 37,1 procent. Totalt svarade 4769 svenskspråkiga och 1707 finskspråkiga på Språkbarometern 2020. Datasamlingen pågick från mitten av april till slutet av maj. Det praktiska arbetet sköttes av forskningsföretaget Feedback.

I följande kapitel diskuteras datamaterialet och sedan analyseras språkklimatet i Helsingfors utifrån de svenskspråkiga kommuninvånarnas perspektiv. Därefter analyseras möjligheterna till service på svenska. Rapporten avslutas med en sammanfattning där vi diskuterar de centrala resultaten.

2. Datamaterialet

Allmänt kan sägas att svarsfrekvensen i en enkätundersökning bör vara hög för att resultaten skall kunna ses som tillförlitliga. Svarsfrekvensen i enkätundersökningar har dock i flera år präglats av en nedåtgående trend. Detta gäller både för nationella och internationella enkätundersökningar. Idag får man ofta nöja sig med en svarsfrekvens på 20-30 procent. Förutom en hög svarsfrekvens är det viktigt att använda slumpmässigt urval, eftersom slumpmässigt urval bidrar till ett mer representativt urval. Ett representativt urval är en förutsättning för att resultaten skall kunna generaliseras till befolkningen. För Språkbarometern 2020 beställde vi ett slumpmässigt stratifierat urval från Myndigheten för Digitalisering och Befolkningsdata (DVV). I urvalet ingick över 18 år fyllda finländska medborgare.

I Helsingfors skickades Språkbarometern 2020 per post till 2000 slumpmässigt valda svenskspråkiga personer. Av dessa svarade 754 personer, vilket ger en svarsprocent på 37,7 procent. Detta är något lägre än medeltalet på 39,6

procent. Samtidigt som postenkäten skickades ut samlades även data in via den finlandssvenska medborgarpanelen Barometern¹. Via medborgarpanelen Barometern skickades enkäten till 671 svenskspråkiga i Helsingfors, varav 425 besvarade enkäten. Detta ger en svarsprocent på 63,3 procent (den totala svarsprocenten för medborgarpanelen var 65,2 %). Generellt sett kan man säga att svenskspråkiga i Helsingfors var något mindre benägna att svara än svenskspråkiga överlag.

Vi har noga kontrollerat att dessa två datamaterial inte skiljer sig åt och det är tryggt att slå ihop dem för de fortsatta analyserna. Vi får därmed ett högre antal svar, vilket höjer tillförlitligheten på analyserna. I fortsättningen kommer vi inte att särskilja mellan dessa två datainsamlingsmetoder utan analyserar datamaterialet som en helhet. Svarspopulationen på 1179 personer (n=1179) består således av 754 personer som svarade via postenkäten och 425 personer som svarade via medborgarpanelen online.

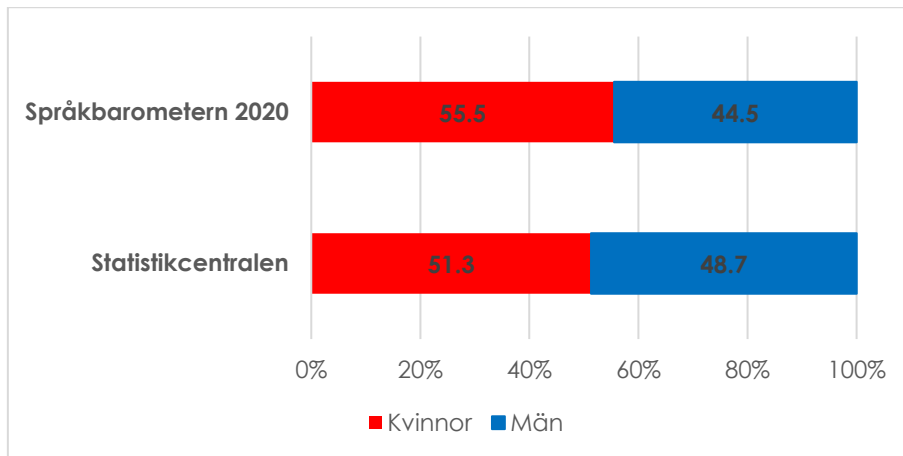
2.1 Respondenterna enligt kön, ålder och utbildning

Det förekommer så gott som alltid ett visst bortfall av respondenter i enkätundersökningar, eftersom man i sista hand själv väljer om man svarar eller inte. Ett stort bortfall kan leda till skevheter i svarspopulationen, vilket gör det svårare att generalisera resultaten. Hur representativ för befolkningen är svarspopulationen i Helsingfors?

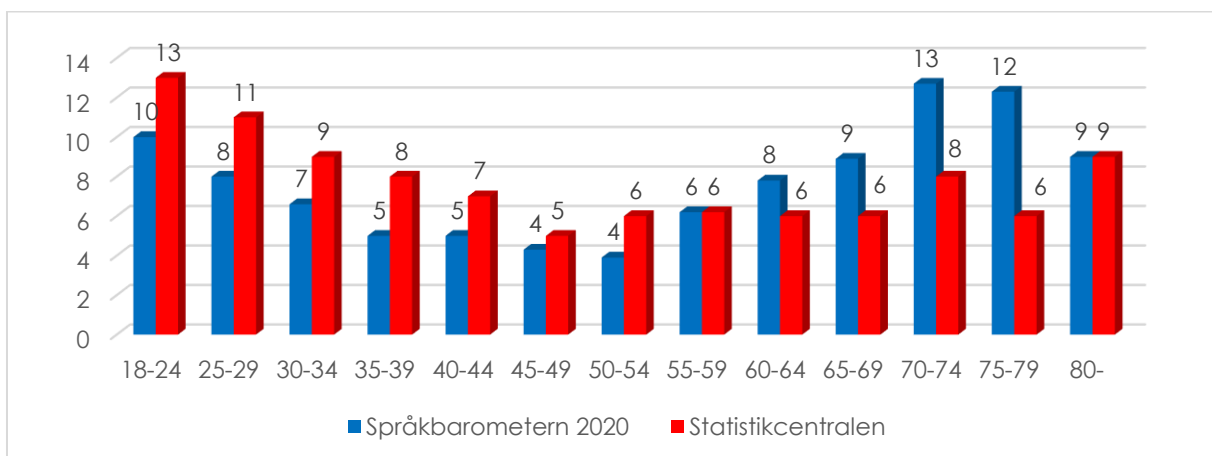
¹ En online - panel bestående av 4800 svenskspråkiga personer i Finland (se www.barometern.fi).

Figur 2.1 Könsfördelningen i procent i Helsingfors

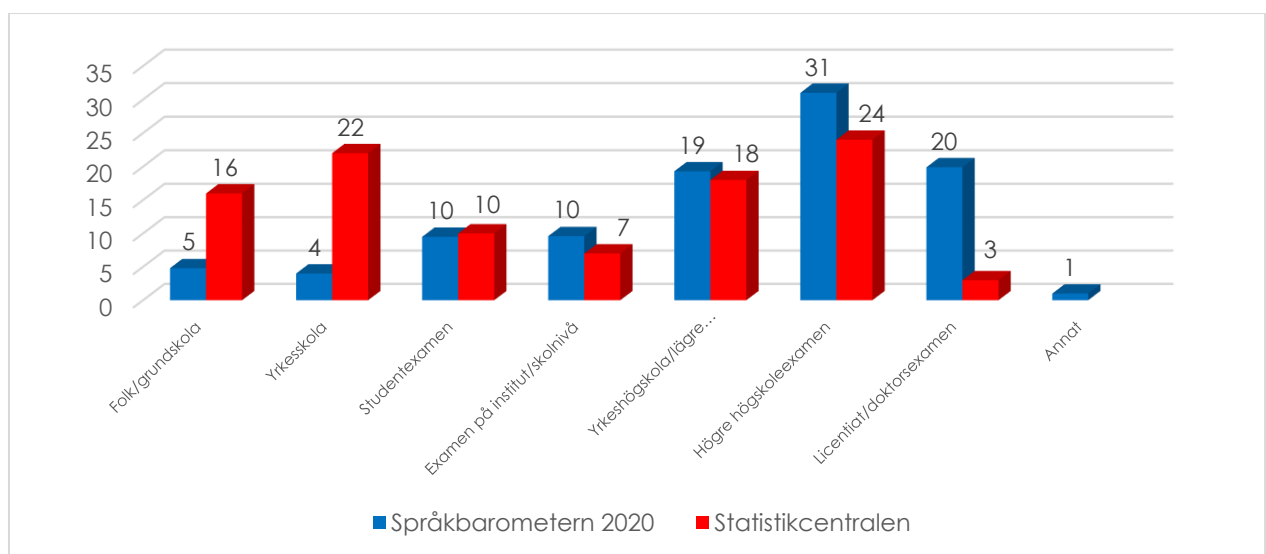
I figur 2.1 framgår att fler kvinnor än män har svarat på undersökningen. 55,5 procent av de som svarat är kvinnor medan 44,5 procent är män. Enligt Statistikcentralen består den svenskspråkiga befolkningen i Helsingfors av 51,3 procent kvinnor och 48,7 procent män. Det vill säga, den verkliga befolkningsskillnaden i Helsingfors mellan könen är knappa tre procentenheter, medan den i vår svarspopulation är 11 procentenheter. Detta gör att kvinnorna är överrepresenterade medan männen är underrepresenterade.

Figur 2.2 Åldersfördelningen i procent i Helsingfors

I Språkbarometern 2020 är äldre svenskspråkiga i Helsingfors överrepresenterade. I en jämförelse med Statistikcentralens data ser vi att 75-79 åringarna är mest överrepresenterade medan yngre åldersgrupper är underrepresenterade. Detta är tyvärr vanligt i enkätundersökningar, som oftast präglas av en överrepresentation vad gäller äldre människor och en underrepresentation vad gäller yngre människor.

Figur 2.3 Utbildningsfördelningen i procent i Helsingfors

De största skevheterna i urvalet finns i utbildningsnivån. Personer som har avlagt en högre högskoleexamen eller licentiat/doktorsexamen är överrepresenterade. Därtill är lågt utbildade personer klart underrepresenterade. Enbart 5 procent som har svarat på enkäten har folk/grundskoleutbildning, medan motsvarande siffra för Helsingfors i Statistikcentralens databas är 16 procent. Andelen som har avlagt en forskarutbildning (licentiat/doktorsexamen) är däremot 17 procentenheter högre i vår svarspopulation jämfört med data från Statistikcentralen. Detta är tyvärr också ett återkommande problem med enkätundersökningar, högutbildade personer svarar aktivare på enkäter än vad lågutbildade personer gör.

För att råda bot på skevheter i datamaterialet kan det viktas men på kommunnivå är det dock relativt ovanligt att vikta datamaterial eftersom antalet svar ofta är relativt lågt. Vi har valt att inte vikta siffrorna för Helsingfors del eftersom data är insamlat via två olika metoder och fler av undergrupperna (t.ex. åldersgrupperna) skulle bli för små för att beräkna vikter på. Siffrorna på regional nivå (Nyland) och för hela den svenskspråkiga minoriteten är viktade utgående ifrån kön, ålder, utbildning och region så att de är representativa för befolkningen.

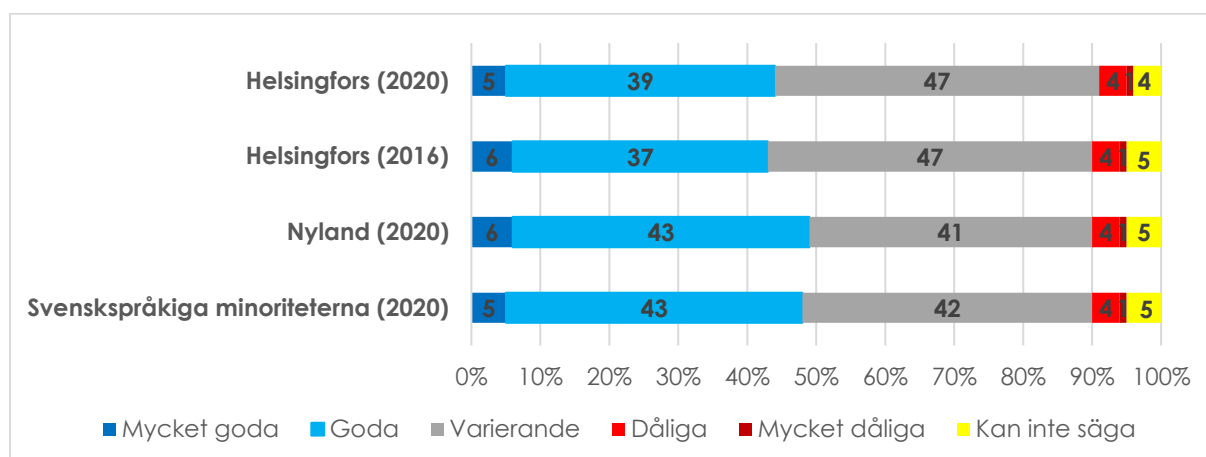
3. Relationerna mellan språkgrupperna i Helsingfors

I Språkbarometern 2020 ingick tio frågor om språkklimatet. Rapporten kommer att fokusera på dessa tio frågor och hur svenskspråkiga i Helsingfors upplever språkklimatet år 2020 (n=1179). En del av frågorna ingick i Språkbarometern 2016 (n=162) och för de frågorna som ingick både år 2016 och 2020 kommer jämförelser att göras. Vi kommer även att göra jämförelser med regionen Nyland. När jämförelser med Nyland görs, är det viktigt att komma ihåg att vi i den här rapporten enbart studerar tvåspråkiga kommuner som har en svensk minoritet. I regionen Nyland ingår således; Borgå, Esbo, Grankulla, Hangö, Helsingfors, Kyrkslätt, Lappträsk, Lojo, Lovisa, Pyttis, Sibbo, Sjundeå och Vanda. Därtill jämför vi hur resultaten för de svenskspråkiga i Helsingfors förhåller sig till medelvärdet för samtliga svenskspråkiga som lever som lokal minoritet i en tvåspråkig kommun. I de jämförande analyserna används alltså medelvärdet för de 18 kommuner där svenskspråkiga är i minoritet. I medelvärdet inkluderas med andra ord inte kommuner som t.ex. Larsmo och Ingå, där de svenskspråkiga är i majoritet.

Härnäst tittar vi närmare på hur de svenskspråkiga i Helsingfors karakteriserar relationerna mellan finsk-och svenskspråkiga i de två senaste Språkbarometerundersökningarna.

Figur 3.1 Relationerna mellan svensk- och finskspråkiga i hemkommunen

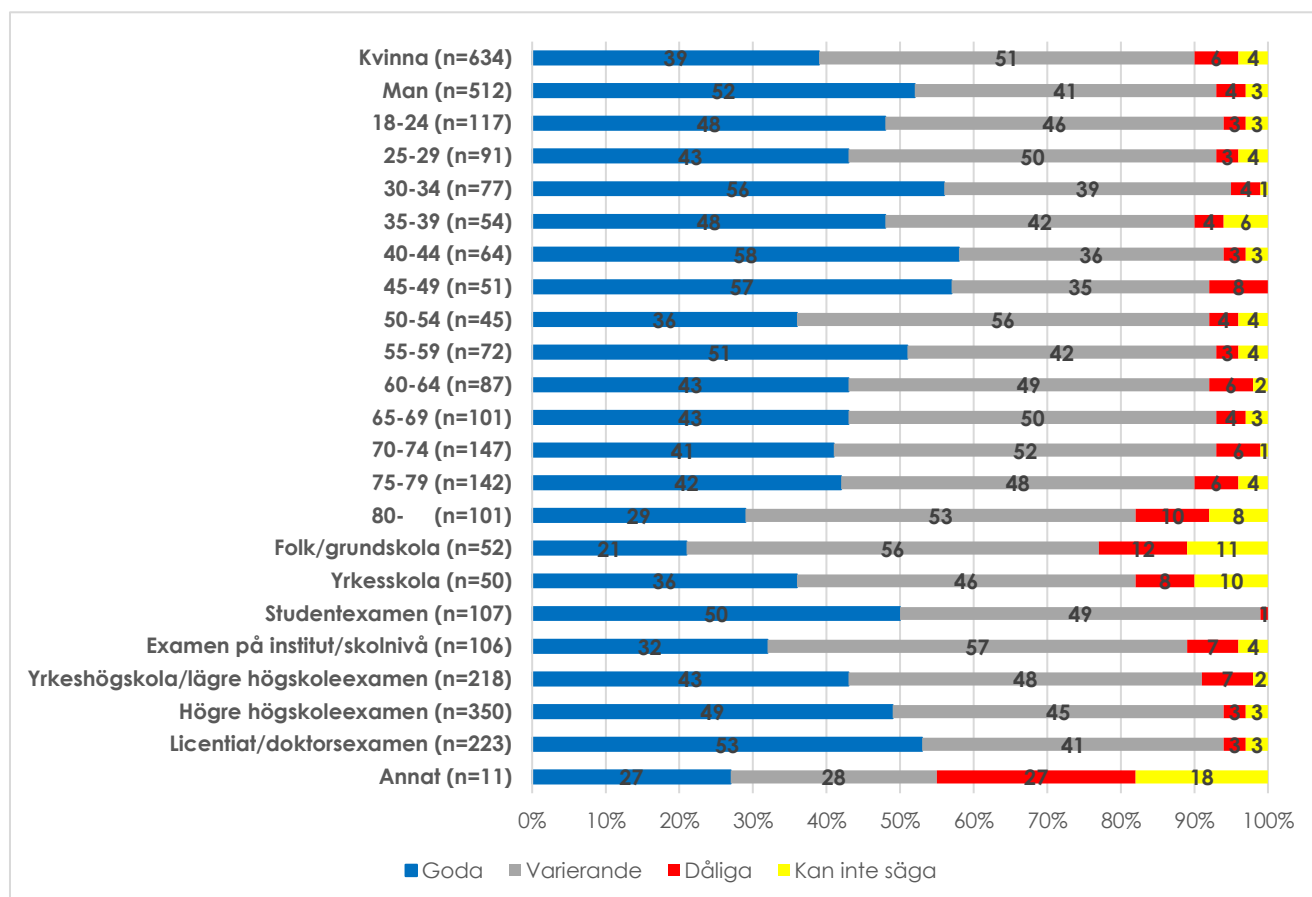
Det finns inga stora skillnader mellan år 2016 och 2020. Andelen som upplever relationerna som "goda" ökade med två procentenheter från 37 procent år 2016 till 39 procent år 2020. Samtidigt sjönk andelen som karakteriserar relationerna som "mycket goda" med en procentenhet, från sex till fem procent. Både i 2016- och 2020-års undersökning har 47 procent av respondenterna karakteriserat relationerna mellan de två språkgrupperna som "varierande". Det är aningen problematiskt att tolka detta, eftersom "varierande relationer" kan inbegripa både positiva och negativa uppfattningar. Förändringen mellan år 2016 och 2020 är alltså mycket liten.

Få svenskspråkiga i Helsingfors anser idag att relationerna är "dåliga/mycket dåliga" (5%), medan andelen som tycker att de är "goda/mycket goda" (44%) är nästan lika stor som andelen som tycker de är "varierande" (47%). Helsingfors avviker inte i någon större omfattning från medeltalet för Nyland eller från medeltalet för den svenskspråkiga minoriteten överlag. I Helsingfors anser en aningen större andel att relationerna är "varierande" och en aningen mindre andel att de är "goda" jämfört med Nyland och den svenskspråkiga minoriteten överlag.

Nu går vi närmare in på hur kön, ålder och utbildning inverkar på hur relationerna upplevs av de svenskspråkiga i Helsingfors år 2020. Har kvinnor en

mer optimistisk bild av språkrelationerna? Är det i högre grad äldre Helsingforsbor som upplever att språkrelationerna har blivit sämre?

Figur 3.2 Relationerna mellan svensk- och finskspråkiga i hemkommunen utifrån kön, ålder och utbildning

I figur 3.2 har svarsalternativen "mycket goda" och "goda" slagits samman till "goda" för att göra figuren mera lättförståelig. Detsamma har vi gjort med svarsalternativen "dåliga" och "mycket dåliga", de har slagits ihop och benämns som "dåliga".

Som framkommer i figur 3.2 karakteriserar män (52%) i betydligt högre grad än kvinnor (39%) relationerna mellan svensk-och finskspråkiga i Helsingfors som "goda". Därtill upplever en lite större andel av kvinnorna (6%) än männen (4%)

relationerna som dåliga. Majoriteten av männen upplever relationerna som goda medan en majoritet av kvinnorna upplever relationerna som varierande. När det gäller olika åldersgrupper är det 40-49 åringarna som upplever relationerna mest positivt (57-58%), medan de allra äldsta och 50-54 åringarna upplever relationerna mest negativt (endast 29-36% anser relationerna är goda). Personer med lägre utbildning karakteriserar relationerna klart sämre än vad personer med högre utbildning gör. Av de respondenter som har avlagt folk/grundskola som högsta utbildning karakteriserar 21 procent relationerna mellan svensk- och finskspråkiga som "goda" medan motsvarande procentantal är 53 procent för de respondenter som har avlagt en licentiat/doktorsexamen.

Tabell 3.1 Svenskspråkigas uppfattning om relationerna mellan svensk- och finskspråkiga, kommunvis jämförelse (2016 & 2020)

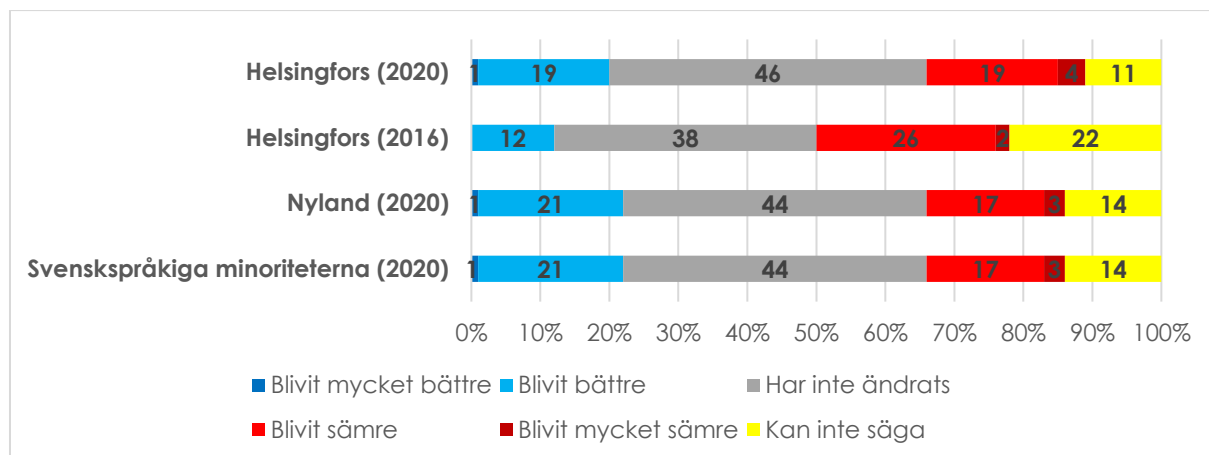
Kommun (2016)	Goda/mycket goda	Variierande	Dåliga/mycket dåliga	Kan inte säga	Kommun (2020)	Goda/mycket goda	Variierande	Dåliga/mycket dåliga	Kan inte säga
Grankulla	88 %	10 %	0 %	2 %	Grankulla	83 %	14 %	1 %	2 %
Hangö	62 %	31 %	3 %	4 %	Lovisa	63 %	30 %	2 %	5 %
Sibbo	57 %	37 %	3 %	3 %	Hangö	58 %	40 %	2 %	0 %
Kaskö	56 %	41 %	3 %	0 %	Sibbo	56 %	40 %	1 %	3 %
Lovisa	56 %	38 %	2 %	4 %	Esbo	51 %	39 %	5 %	5 %
Sjundeå	56 %	36 %	1 %	7 %	Lappträsk	51 %	44 %	2 %	3 %
Karleby	54 %	37 %	3 %	6 %	Vasa	51 %	45 %	2 %	2 %
Vasa	54 %	42 %	1 %	3 %	Kyrkslätt	49 %	43 %	3 %	5 %
Lappträsk	50 %	40 %	5 %	5 %	Borgå	49 %	46 %	3 %	2 %
Borgå	50 %	47 %	0 %	3 %	Mörskom	47 %	35 %	9 %	9 %
Esbo	49 %	38 %	7 %	6 %	Helsingfors	45 %	47 %	5 %	3 %
Kyrkslätt	48 %	42 %	6 %	4 %	Sjundeå	45 %	44 %	6 %	5 %
Pyttis	48 %	40 %	5 %	7 %	Åbo	44 %	46 %	6 %	4 %
Mörskom	46 %	26 %	19 %	9 %	Pyttis	43 %	36 %	11 %	10 %
Helsingfors	43 %	47 %	4 %	6 %	Karleby	41 %	47 %	10 %	2 %
Åbo	39 %	47 %	8 %	6 %	Kaskö	35 %	47 %	18 %	0 %
Vanda	28 %	47 %	15 %	10 %	Vanda	30 %	49 %	9 %	12 %
Lojo	26 %	52 %	14 %	8 %	Lojo	27 %	45 %	20 %	8 %

Tabell 3.1 presenterar hur Helsingfors ligger till i en kommunvis jämförelse både år 2016 och år 2020. I den kommunvisa jämförelsen ingår de 18 tvåspråkiga kommuner, där svenskspråkiga är i minoritet. Kommunerna är rangordnade enligt andelen respondenter som karakteriserar relationerna mellan svensk- och finskspråkiga som goda.

Den blåa delen av tabellen visar resultatet från Språkbarometern 2016 medan den röda delen av tabellen visar resultatet från Språkbarometern 2020. Det är viktigt att notera att antalet svarspersoner varierar mellan kommunerna vilket delvis kan inverka på resultaten. I år svarade exempelvis 153 Vandabor på frågan "*Hur skulle du karakterisera relationerna mellan svensk- och finskspråkiga i din hemkommun?*", medan 1153 av de 1179 Helsingforsborna som deltog i undersökningen besvarade frågan. Det är likaledes viktigt att komma ihåg att alla respondenter inte svarar på samtliga enkätfrågor. Därmed varierar antalet svar något mellan olika frågor.

Av 18 kommuner med en svenskspråkig minoritet placerar sig Helsingfors år 2020 på en elfte plats om vi ser hur stor andel som karakteriserar relationerna som goda (45%). Helsingfors placerar sig högre än Sjundea, Åbo, Pyttis, Karleby, Kaskö, Vanda, och Lojo (som också har en svenskspråkig minoritet). Grankulla toppade rangordningen både år 2016 och 2020. År 2016 ansåg 88 procent av de svenskspråkiga i Grankulla att relationerna mellan svensk- och finskspråkiga var goda och år 2020 var motsvarande siffra 83 procent.

Figur 3.3 Upplevelse av hur förhållandet mellan svensk- och finskspråkiga i hemkommunen har förändrats under de senaste åren

I figur 3.3 framgår hur svenskspråkiga i Helsingfors själva upplever att förhållandet mellan svensk- och finskspråkiga i Helsingfors har förändrats under de senaste åren. 20 procent, en femtedel, upplever att relationerna har blivit bättre medan 23 procent, nästan en fjärdedel upplever att relationerna har blivit sämre. 46 procent upplever att relationerna är oförändrade. En majoritet upplever alltså att relationerna har blivit bättre eller att de inte har förändrats. Detta är positivt men samtidigt upplever en av fyra att relationerna har blivit sämre. I en jämförelse med år 2016 kan vi säga att andelen som upplever att förhållandet har "blivit bättre" ökade med 7 procentenheter (från 12% till 19%). Samtidigt sjönk andelen som upplever att förhållandet "blivit sämre" med 7 procentenheter (från 26% till 19%). Däremot ökade andelen som upplever att förhållandet har "blivit mycket sämre" med 2 procentenheter (från 2% till 4%). I figur 3.3 förekommer inga tydliga skillnader mellan svenskspråkiga i Helsingfors och svenskspråkiga i Nyland och svenskspråkiga överlag.

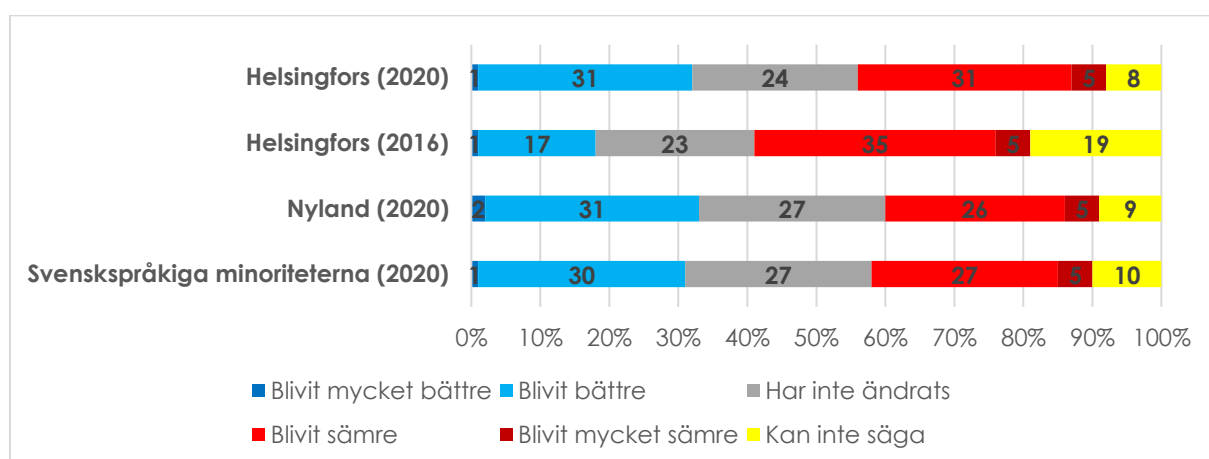
På det hela taget kan vi konstatera att det har skett en förbättring av språkklimatet under de senaste åren. Detta är positivt under en tid när språkklimatet överlag har varit utmanande. I den finska samhällsdebatten har svenskan under de senaste åren hamnat allt mera i ett negativt fokus bl.a. på grund av diskussionen kring skolsvenskan, vårdreformen och till följd av

nedskärningar som drabbat Svenskfinland (t.ex. avslutandet av samjouren i Raseborg).

4. Inställningen till andra språkgrupper

I Språkbarometerrapporten 2016 syntes en tydlig trend: svenskspråkiga upplevde språkklimatet sämre än finskspråkiga. Bland annat upplevde svenskspråkiga i högre grad än finskspråkiga att inställningen till andra språkgrupper under de senaste åren hade blivit sämre i Finland. Nu tar vi en närmare titt på hur de svenskspråkiga i Helsingfors upplever att inställningen till andra språkgrupper har förändrats i Finland år 2020.

Figur 4.1 Inställningen till andra språkgrupper i Finland

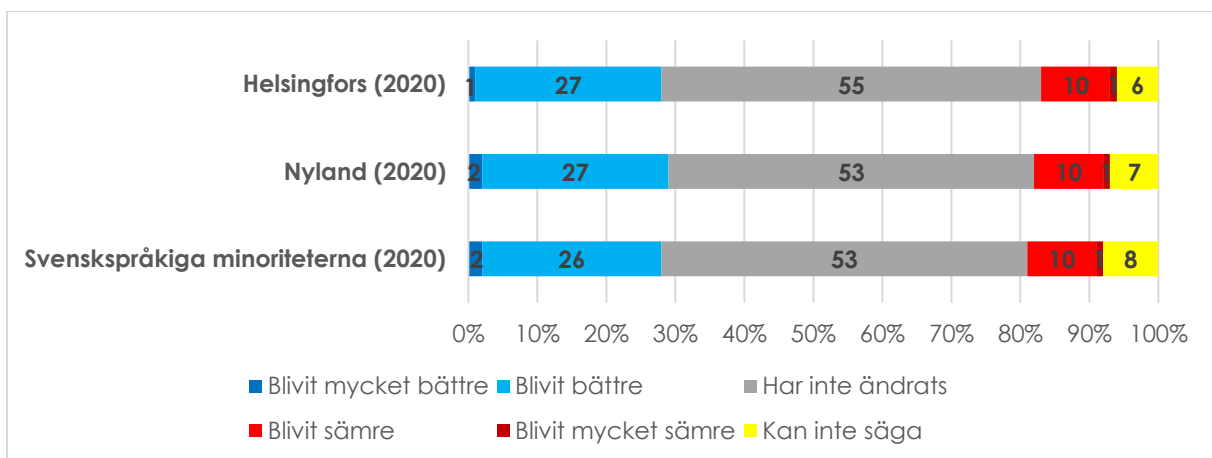
Som framgår av figur 4.1 har det skett en klar förbättring i hur svenskspråkiga i Helsingfors upplever att inställningen till andra språkgrupper har förändrats under de senaste åren i Finland. År 2016 upplevde 18 procent att inställningen till andra språkgrupper i Finland har "blivit bättre eller mycket bättre". År 2020 upplever å andra sidan nästan en tredjedel (32%) av de svenskspråkiga i Helsingfors att inställningen till andra språkgrupper under de senaste åren har "blivit bättre eller mycket bättre". Därtill sjönk svarsandelen som tyckte att

inställningen "blivit sämre eller mycket sämre" med 4 procentenheter (från 40% till 36%).

Resultaten från analyserna så här långt tyder på att de svenskspråkiga i Helsingfors är nöjdare med språkklimatet år 2020 än de var år 2016. Jämfört med Nyland och den svenskspråkiga minoriteten överlag, upplever dock en större andel av de svenskspråkiga i Helsingfors att inställningen till andra språkgrupper i Finland har försämrats.

Härnäst presenteras fem nya frågor om språkklimatet i Språkbarometern 2020. Tyvärr har dessa frågor inte ingått i tidigare Språkbarometer-undersökningar och därför kan vi inte göra några jämförelser över tid. Vi jämför dock både med Nyland och med den svenskspråkiga minoriteten överlag.

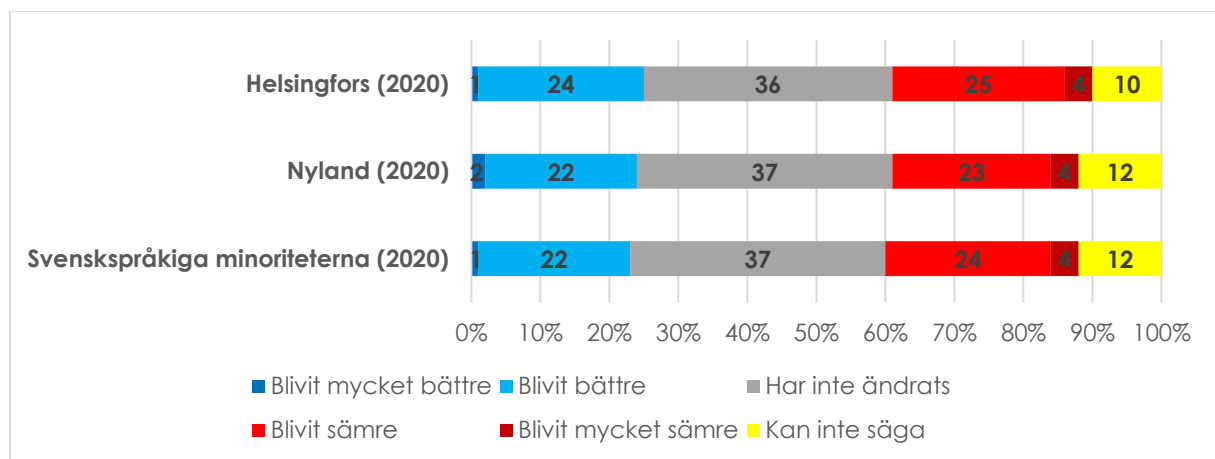
Figur 4.2 Inställningen till andra språkgrupper i näromgivningen

I figur 4.2 framkommer hur svenskspråkiga i Helsingfors upplever att inställningen till andra språkgrupper har förändrats i näromgivningen under de senaste åren. Överlag verkar det ha skett en positiv förändring. Nästan var tredje (28%) upplever att inställningen till andra språkgrupper i näromgivningen har "blivit bättre eller mycket bättre". 11 procent upplever att inställningen till andra språkgrupper i näromgivningen har "blivit sämre eller mycket sämre". Över hälften av respondenterna (55%) upplever att inställning till andra språkgrupper

i näromgivningen inte har ändrats under de senaste åren. Det är svårt att med säkerhet säga vad "har inte ändrat" innebär. Ifall respondenten har upplevt inställningen till andra språkgrupper som goda i sin närmiljö sedan tidigare är det ett positivt resultat men om upplevelsen har varit negativ och sedan inte ändrat så är den ju fortsatt negativ. Som framgår av figur 4.2 finns det nästan inga skillnader mellan de svenskspråkiga i Helsingfors, Nyland och den svenskspråkiga minoriteten.

Figur 4.3 Inställningen till andra språkgrupper i massmedia

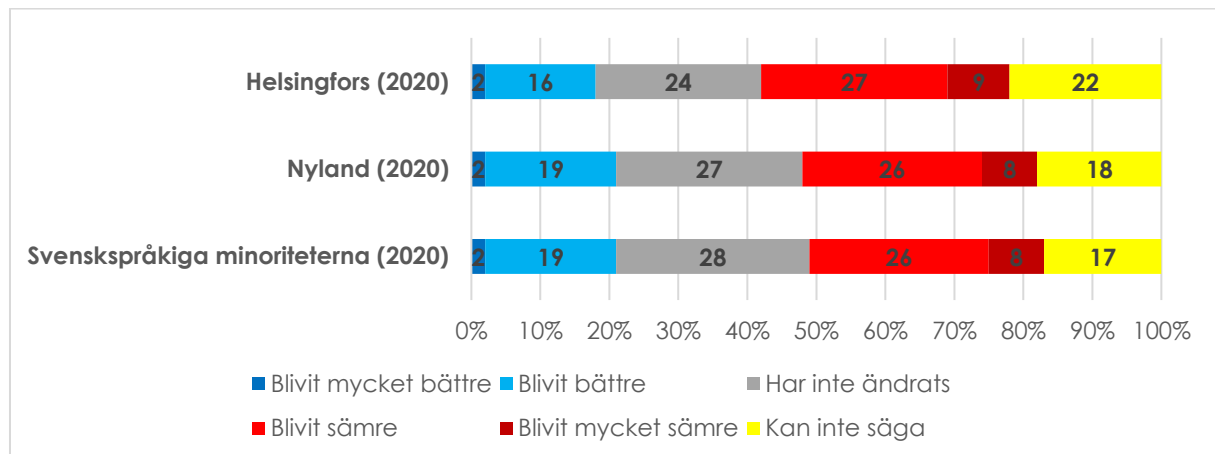

Figur 4.3 visar hur svenskspråkiga i Helsingfors upplever att inställningen till andra språkgrupper har förändrats i massmedia under de senaste åren. 25 procent anser att inställningen i massmedia har "blivit bättre eller mycket bättre" medan 29 procent anser att inställningen i massmedia har "blivit sämre eller mycket sämre". Med andra ord är de svenskspråkiga i Helsingfors tudelade vad gäller språkklimatet i massmedia. Endast 1 procent tycker att inställningen i massmedia under de senaste åren har "blivit mycket bättre" medan 4 procent anser att inställningen till andra språkgrupper i massmedia har "blivit mycket sämre". 36 procent upplever att inställningen till andra språkgrupper i massmedia inte har förändrats under de senaste åren. Det är ett oroväckande resultat att mer än var fjärde (29%) svenskspråkig i Helsingfors upplever att

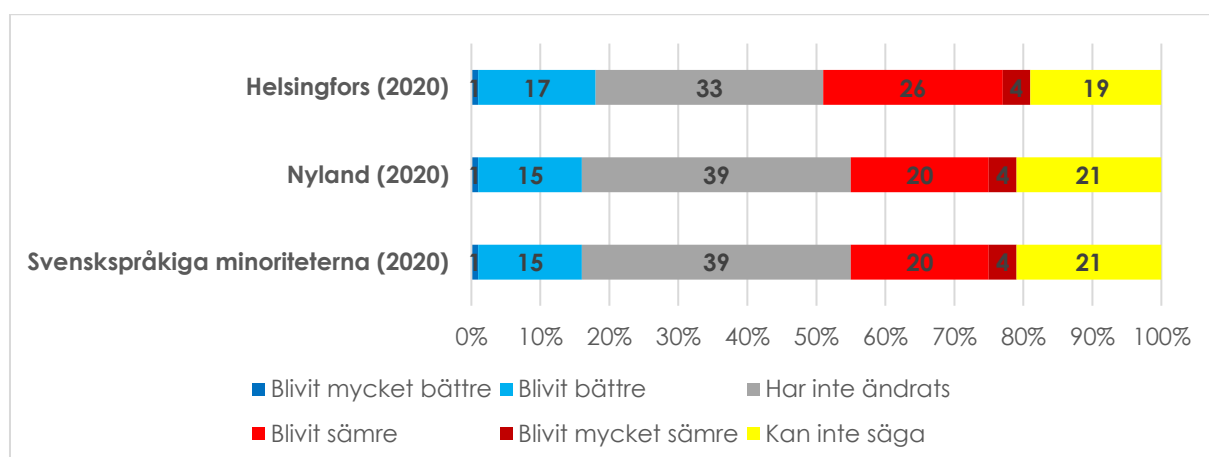
språkklimatet har försämrats inom massmedia. Trenden är densamma för alla svenskspråkiga: i Helsingfors, Nyland och i resten av Finland.

Figur 4.4 Inställningen till andra språkgrupper i sociala medier

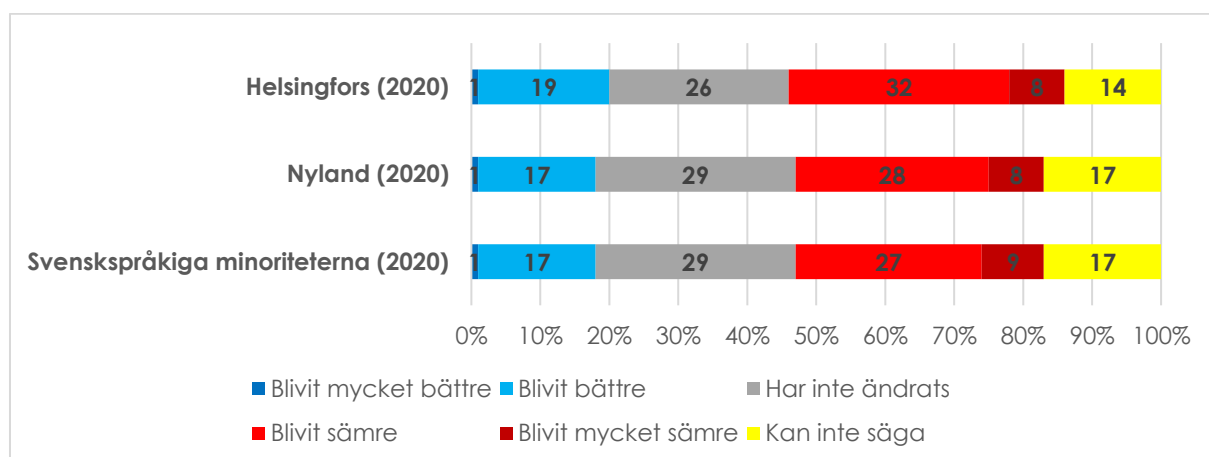

Så som framgår av figur 4.4 upplever 18 procent att inställningen till andra språkgrupper i sociala medier under de senaste åren har "blivit bättre eller mycket bättre". Samtidigt upplever 27 procent att inställningen till andra språkgrupper i sociala medier har "blivit sämre" och 9 procent upplever att det har "blivit mycket sämre". Endast 2 procent upplever att inställningen till andra språkgrupper i sociala medier har "blivit mycket bättre". 24 procent upplever att inställningen inte har ändrats under de senaste åren, medan 22 procent inte kunde säga om inställningen har ändrats. Drygt var fjärde (27%) svenskspråkig i Helsingfors upplever att språkklimatet i sociala medier har blivit sämre under de senaste åren, vilket är ett mycket oroväckande resultat. Ifall vi adderar svarsandelarna för "blivit sämre" och "blivit mycket sämre", upplever drygt var tredje (36%) svenskspråkig i Helsingfors att språkklimatet i sociala medier har försämrats. Jämfört med Nyland och den svenskspråkiga minoriteten överlag är Helsingforsborna aningen mera kritiska mot språkklimatet i sociala medier.

Figur 4.5 Inställningen till andra språkgrupper i lokalpolitiken

Figur 4.6 Inställningen till andra språkgrupper i rikspolitiken

Som framgår av siffrorna i figurerna 4.5 och 4.6, upplever svenskspråkiga i Helsingfors att inställningen till andra språkgrupper i politiken har försämrats under de senaste åren. Andelen som anser att det har blivit sämre är högre än andelen som tycker det har blivit bättre. Om vi slår ihop svarsandelarna för "blivit sämre" och "blivit mycket sämre" upplever 30 procent att språkklimatet i lokalpolitiken har försämrats, medan motsvarande andel för rikspolitiken del är 40 procent. Troligen påverkar bl.a. debatten om svenskans ställning i Finland hur de svenskspråkiga i Helsingfors upplever inställningen till andra språkgrupper i politiken. Jämfört med Nyland och den svenskspråkiga

minoriteten överlag, är Helsingforsborna lite mera kritiska till språkklimatet i lokal –och rikspolitik.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att svenskspråkiga i Helsingfors upplever att inställningen till andra språkgrupper i Finland och i deras näromgivning under de senaste åren har blivit bättre. Däremot upplever de att inställningen till andra språkgrupper drastiskt har försämrats i massmedia, i sociala medier och i politiken.

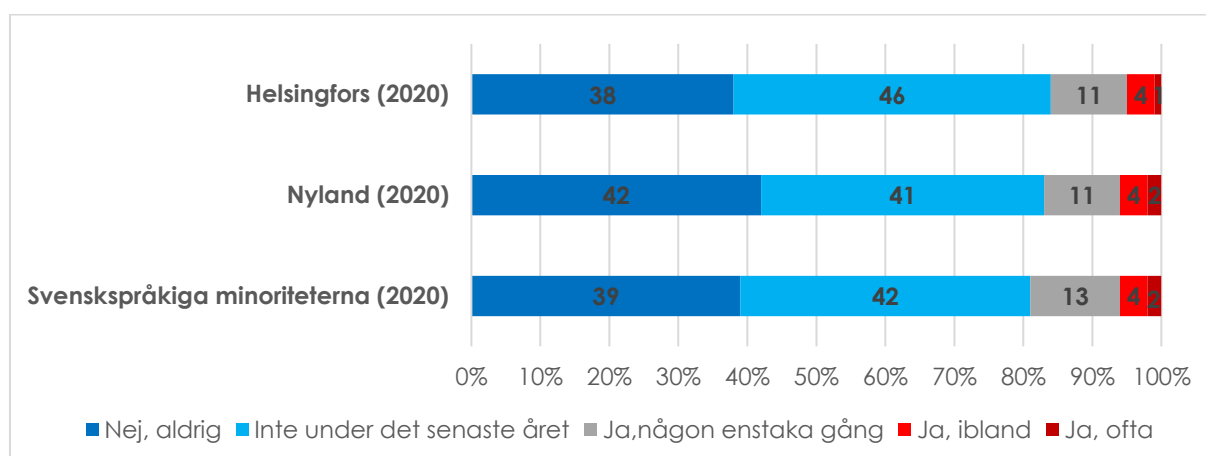
5. Upplevda fördomar, trakasserier och diskriminering

I Språkbarometern 2020 ingick två frågor om huruvida man har upplevt trakasserier eller diskriminering p.g.a. sitt modersmål. Tidigare nationella utredningar har visat att platser där man oftast upplever trakasserier och diskriminering är på offentliga platser, i kollektivtrafiken, i sociala medier, på internet, i parker och barer². Frågan angående trakasserier i Språkbarometern 2020 formulerades på följande sätt: " När du tänker tillbaka på de senaste 12 månaderna har du då mött fördomar och upplevt trakasserier (t.ex. verbalt, via e-postmeddelande och/eller gester) för att du talat svenska?". Respondenterna fick välja mellan följande fem svarsalternativ: "ja, ofta"/ "ja, ibland"/ "ja, någon enstaka gång"/ "inte under det senaste året" /"nej aldrig". I enkäten uppmuntrades respondenten ifall han/hon hade svarat jakande på frågan att motivera sitt svar i ett öppet skrifvält. Frågan angående diskriminering i Språkbarometern 2020 formulerades på följande sätt: " När du tänker tillbaka på de senaste 12 månaderna har du då blivit diskriminerad (missgynnats, kränkts eller behandlats sämre) för att du talat svenska?". Svarsskalan var densamma som för frågan om trakasserier och även i denna fråga uppmuntrades respondenten att motivera sitt svar ifall hen svarat jakande.

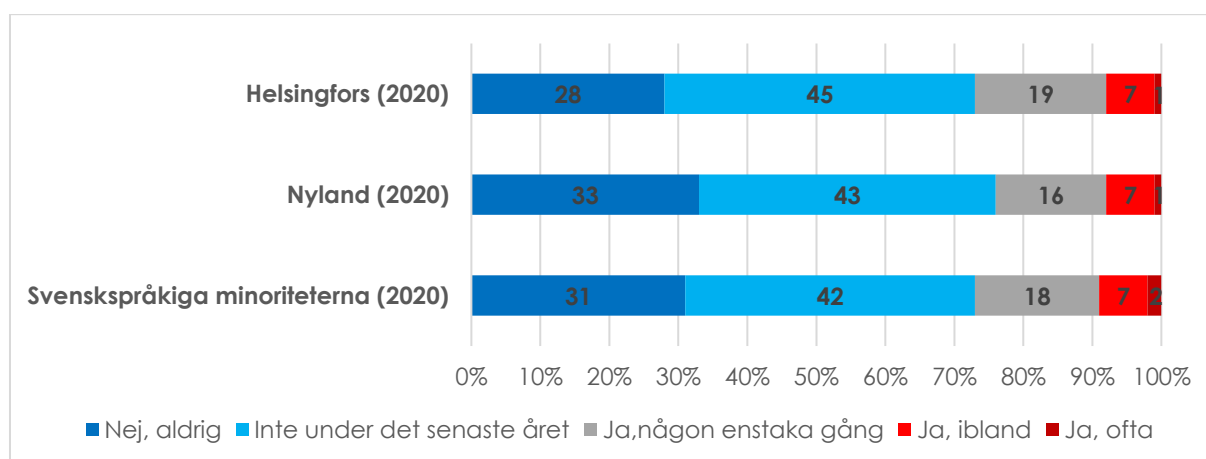
---

² "Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä" Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin (2016) – Oikeusministeriö

Figur 5.1 Diskriminering de senaste 12 månaderna för att du talat svenska

Figur 5.2 Fördomar och trakasserier de senaste 12 månaderna för att du talat svenska

Av de svenskspråkiga i Helsingfors har 16 procent upplevt diskriminering någon enstaka gång/ibland/ofta medan 27 procent har upplevt trakasserier någon enstaka gång/ibland/ofta på grund av sitt språk. Endast en procent säger sig ha upplevt diskriminering och/eller trakasserier ofta. 46 procent uppger att de inte har upplevt diskriminering under det senaste året och 38 procent att de aldrig har blivit diskriminerade. 45 procent har inte upplevt trakasserier under det senaste året och 28 procent har aldrig blivit trakasserade för att de talat svenska. Det finns inga märkbara skillnader mellan svenskspråkiga i Helsingfors, Nyland eller den svenskspråkiga minoriteten överlag. Det är glädjande att en

majoritet inte har upplevt varken diskriminering eller trakasserier det senaste året men samtidigt uppger nästan var femte att de någon gång upplevt diskriminering och/eller trakasserier. Var har man då upplevt trakasserier och diskriminering? Flera av de öppna kommentarerna i Språkbarometern 2020 berör kränkningar och verbala gester i kollektivtrafiken. Därtill skriver flera att de har behandlats sämre inom servicesektorn på grund av att hen talat svenska. Med servicesektorn menas här ett antal olika branscher, såsom, hotell-och restaurangbranschen, kultur-och underhållningsbranschen, offentliga myndigheter och sjukvårdssektorn. Nedan presenteras några anonymiserade citat om var man upplevt trakasserier och diskriminering i Helsingfors:

" I allmänna kommunikationsmedel"

"Arga blickar i metron"

"I bussen eller tåget kastas det ibland ilska blickar på en om man talar svenska"

"Att prata svenska i spårvagnen väcker verbalt missnöje."

"Myndighet vägrar tala svenska, eller betjäna på svenska. Fick på Finnair information om Covid-19 enbart på finska och engelska. Oftast ersätts svenskan med engelska."

"Inställningen (mot svenskan) och servicen blir sämre"

"Inom sjukvården har läkare sagt ifrån att de inte talar svenska"

"Vid läkarbesök tvungen att byta till finska"

"Får ej service på svenska på alla instanser"

"De anställda på ämbetsverken kan oftast inte svenska"

"Sämre betjäning."

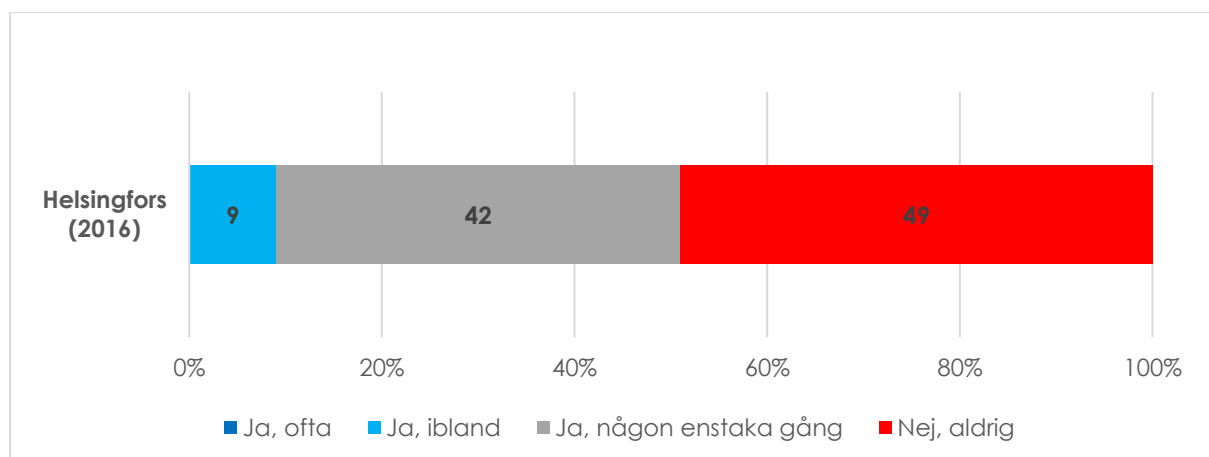
"Inte fått service på svenska."

Svenskspråkiga i Helsingfors som råkar ut för trakasserier eller diskriminering gör det ofta i kollektivtrafiken. Många berättar att de har råkat ut för verbala trakasserier och ilska blickar i kollektivtrafiken på grund av att de pratat svenska. Citaten tyder på att service på svenska inte är en självklarhet. Flera svenskspråkiga i Helsingfors upplever möjligheterna att få service på svenska som bristande, detta gäller bl.a. i kontakt med myndigheter och i samband med läkarbesök. Det är oroväckande att svenskspråkiga upplever att de måste byta till finska när de besöker en läkare. Överlag indikerar resultaten att den svenskspråkiga servicen är bristande inom servicesektorn och att svenskspråkiga många gånger är tvungna att byta till finska för att få sina ärenden skötta.

5.1 Trakasserier och diskriminering år 2016

Hur har förekomsten av trakasserier och diskriminering förändrats från år 2016 till år 2020 för de svenskspråkiga i Helsingfors? I Språkbarometern 2016 frågades om upplevelser av trakasserier och/eller diskriminering och frågan var formulerad på följande sätt: "Har du i din vardag blivit trakasserad och/eller diskriminerad (t.ex. verbalt, via e-postmeddelande och/eller gester) pga. ditt eget språk?". Frågan hade fyra svarsalternativ: "ja, ofta"/"ja, ibland"/"ja, någon enstaka gång"/"nej, aldrig".

Figur 5.3 Trakasserier och/eller diskriminerad pga. ditt eget språk 2016

Eftersom frågan och svarsalternativen angående trakasserier och diskriminering inte har formulerats på samma sätt år 2016 och 2020 är det svårt att göra adekvata jämförelser. År 2020 delades frågan upp i två frågor och svarsalternativ "inte under det senaste året" lades till. Det verkar dock vara så att andelen som upplever trakasserier och/eller diskriminering har minskat sedan år 2016. Andelen sjönk från nio procent som uppgav att de ibland upplevde trakasserier och/eller diskriminering år 2016, till fyra procent (diskriminering) respektive sju procent (trakasserier) år 2020. Över hälften uppgav att de ibland, ofta eller enstaka gånger hade upplevt diskriminering och/eller trakasserier år 2016 och denna siffra har märkbart sjunkit. Detta kan ju ha att göra med att många som svarade "någon enstaka gång" år 2016 svarade "inte under det senaste året" år 2020. Oberoende kan man skönja en förbättring.

Det har dock skett en negativ utveckling över tid gällande svenskspråkiga i Helsingfors som aldrig har upplevt trakasserier eller diskriminering. År 2016 uppgav nästan varannan (49%) att de aldrig har upplevt trakasserier eller diskriminering, medan i Språkbarometern 2020 uppgav 38 procent att de aldrig upplevt diskriminering och 28 procent att de aldrig upplevt trakasserier. Dessa siffror är dock svåra att jämföra rakt av eftersom svarsalternativet "inte under det senaste året" tillkom år 2020.

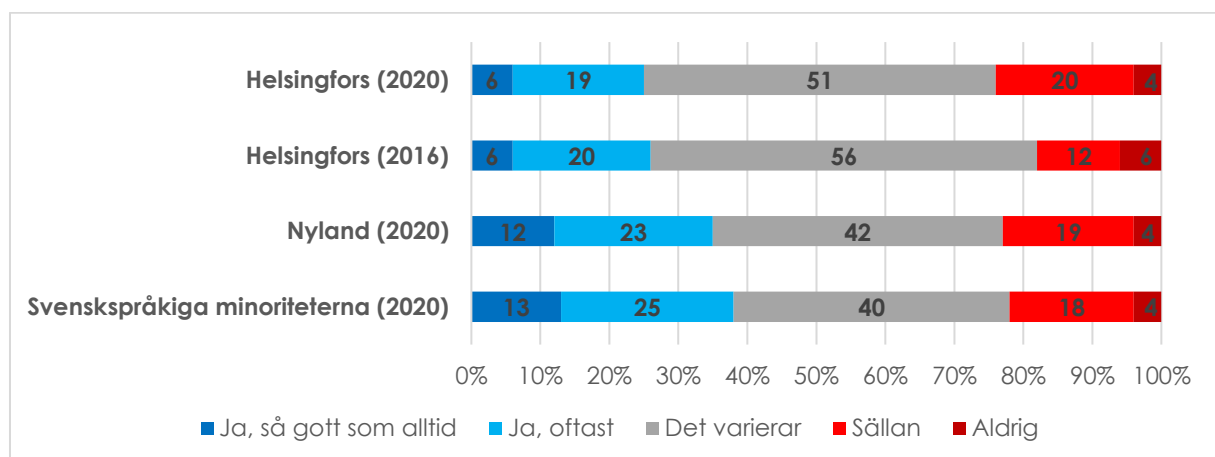
6. Möjligheterna till service på svenska

Språklagen i Finland förnyades år 2004, bland annat lades det mera tyngd på hur viktigt det är att få service på båda nationalspråken hos kommunala och statliga myndigheter. Enligt Finlands språklag har alla finländska medborgare rätt till service antingen på finska eller svenska i kontakt med statliga och/eller kommunala myndigheter.

"I kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter har var och en rätt att använda finska eller svenska. Myndigheterna skall dessutom ordna möjlighet för den som skall höras att bli hörd på sitt eget språk, finska eller svenska" (Finlands Språklag 6.6.2003/423)³

Resultaten i Språkbarometern 2020 tyder på att, trots den förnyade språklagen, är service på svenska ingen självklarhet i Finland. Härnäst ser vi närmare på hur svenskspråkiga i Helsingfors agerar ifall de inte får service på svenska. Byter de till finska om de inte får service på svenska? Hur upplever de att den svenskspråkiga servicen har förändrats under de senaste åren? Vi analyserar förändring över tid och gör jämförelser med Nyland och den svenskspråkiga minoriteten överlag.

Figur 6.1 Försöker du i allmänhet få service på ditt eget språk?

Var fjärde svenskspråkig i Helsingfors försöker alltid eller oftast få service på svenska. Detta gäller både i årets undersökning (25%) och för Språkbarometern 2016 (26%). År 2016 uppgav en majoritet av de svenskspråkiga i Helsingfors (56%) att de varierar ifall hen försöker få service på svenska medan motsvarande siffra i årets undersökning var 51 procent. I Språkbarometern 2020 har det skett en 8 procentenheters ökning vad gäller svenskspråkiga i

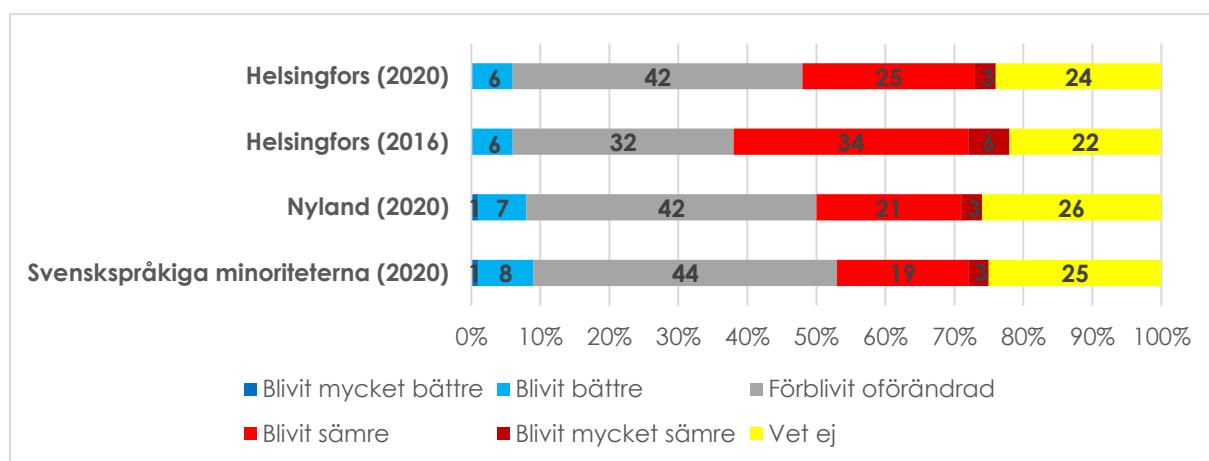
³ <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>

Helsingfors som sällan försöker få service på sitt modersmål. Däremot har andelen som aldrig försöker få service på svenska minskat med två procentenheter, från 6 procent till 4 procent. Bortsett från den ökade andelen som sällan försöker få service på svenska, har de inte skett några stora förändringar över tid.

I forskningsrapporten *Språkbarometern 2004-2016* framgick att det finns stora skillnader mellan hur ofta svensk-och finskspråkiga begär service på sitt modersmål. Finskspråkiga är klart mer benägna än svenskspråkiga att begära service på sitt modersmål. Enligt *Språkbarometern 2020* försöker svenskspråkiga i Helsingfors idag inte mera än tidigare att få service på svenska. Detta beror säkert delvis på att de flesta svenskspråkiga i Helsingfors kan bra finska i och med att de dagligen är i kontakt med finska. Andelen som "alltid/ofta" försöker få service på svenska är högre i Nyland och för den svenskspråkiga minoriteten överlag än i Helsingfors. Antagligen beror detta delvis på att svenskspråkiga i t.ex. Raseborg och i Vasa inte använder finska lika mycket som svenskspråkiga i Helsingfors och inte är lika benägna att byta till finska.

Figur 6.2 Möjligheterna att få service på eget språk i hemkommunen

Figur 6.2 visar hur svenskspråkiga i Helsingfors upplever att möjligheterna att få service på svenska har förändrats under de senaste två åren. 6 procent

uppgav både år 2016 och år 2020 att möjligheterna att få service på svenska i Helsingfors har blivit "mycket bättre/bättre". År 2020 uppgav drygt var fjärde i Helsingfors (28%) att möjligheterna till svensk service har blivit "sämre/mycket sämre". Fyra år tidigare upplevde dock 40 procent av de svenskspråkiga i Helsingfors att möjligheterna till svensk service hade blivit "sämre/mycket sämre". Förändringen har i huvudsak gått från att möjligheterna har blivit sämre till att de är oförändrade. I en jämförelse med Nyland och svenskspråkiga överlag har svenskspråkiga i Helsingfors en lite mer negativ upplevelse av möjligheterna att få service på svenska. Som framkom i kapitel 4, upplever de svenskspråkiga i Helsingfors att språkklimatet har försämrats inom lokal – och rikspolitiken. Detta kan delvis bero på myndigheternas bristande service på svenska, som resulterar i att de svenskspråkiga Helsingforsborna upplever att deras språkliga rättigheter inte uppfylls. Språkklimatet påverkas bland annat av majoritetsbefolkningens attityder, den offentliga debatten och kunskap och medvetenhet om de språk som talas i landet. Språkklimatet har också betydelse för huruvida man vågar begära service på svenska i kontakt med myndigheter eller använda svenska på stan.

7. Sammanfattning

Denna rapport har presenterat hur svenskspråkiga i Helsingfors upplever språkklimatet i sin stad. Det har skett en förbättring (med sju procentenheter) när det gäller hur relationerna mellan svensk-och finskspråkiga har förändrats under de senaste åren. Samtidigt har andelen som upplever att relationerna har blivit sämre också sjunkit med 7 procentenheter. Förutom detta, avancerade Helsingfors med fyra platser i den kommunvisa jämförelsen (se tabell 3.1). I jämförelse med kvinnor är svenskspråkiga män i Helsingfors mer positivt inställda till relationerna mellan finsk-och svenskspråkiga och karaktäriserar relationerna i högre mån som goda. Det förekommer också en betydlig skillnad i hur lågutbildade och högutbildade karaktäriserar

relationerna. Högutbildade har en mer positiv uppfattning av relationerna än lågutbildade.

Svenskspråkiga i Helsingfors upplever att inställningen till andra språkgrupper i Finland och i sin näromgivning har blivit bättre under de senaste åren. Däremot upplever de att inställningen till andra språkgrupper i massmedia, sociala medier, lokalpolitiken och i rikspolitiken har försämrats. Drygt var fjärde svenskspråkig i Helsingfors upplever att språkklimatet inom massmedia och lokalpolitiken har försämrats. Mer än var tredje upplever att språkklimatet i sociala medier och rikspolitiken har försämrats. Detta är i linje med resultatet för svenskspråkiga minoriteten överlag, vilket är oroande. Vad kan vi göra för att förbättra språkklimatet inom dessa sfärer? Synen på finlandssvenskar och det svenska språket har blivit sämre som en följd av bland annat en populistisk förskjutning i kvällspressen och sociala medier. Sannfinländarnas frammarsch och partiets ifrågasättande av det svenska språket och svenskspråkiga lösningar är säkert bidragande förklaringar till det försämrade språkklimatet inom rikspolitiken. Under regeringen Sipilä saknades det konsensus på högre nivå om att svenskan är en viktig del av landets identitet och att tvåspråkigheten bör bevaras. Regeringen Marin har en helt annan inställning till det svenska språket och tvåspråkigheten. Det återstår att se hur detta påverkar det framtida språkklimatet. Det har även stor betydelse vad som görs på regional och lokal nivå.

Färre svenskspråkiga i Helsingfors upplever trakasserier och/eller diskriminering än tidigare. Men samtidigt har en fjärdedel mött fördomar och upplevt trakasserier. Detta är oroande. Likaså har andelen som begär service på svenska sjunkit. Merparten anser att möjligheterna att få service på svenska i Helsingfors är oförändrat i ett två års perspektiv.

Avslutningsvis kan konstateras att språkklimatet under de senaste åren har blivit bättre i Helsingfors. De svenskspråkiga Helsingforsborna karakteriserar i högre mån än tidigare relationerna mellan svensk-och finskspråkiga i hemkommunen som goda. Det finns dock flera kontexter där språkklimatet bör och

förhoppningsvis kan förbättras. Rapportens största orosmoln är andelen respondenter som upplever att språkklimat drastiskt har försämrats inom massmedia, politiken och i sociala medier.

Variabel appendix

Språkbarometern 2020

Bakgrundsvariabler

Vilket är ditt kön?

1. Man
2. Kvinna

Vilken är din högsta utbildning?

1. Folk/ grundskola
2. Yrkesskola
3. Studentexamen
4. Examen på institut/skolnivå
5. Yrkehögskola/ lägre högskoleexamen
6. Högre högskoleexamen
7. Licentiat- och doktorsexamen
8. Annat, vad?

Åldersgrupper

1. 18-24
2. 25-29
3. 30-34
4. 35-39
5. 40-44
6. 45-49
7. 50-54
8. 55-59
9. 60-64
10. 65-69
11. 70-74
12. 75-79
13. 80-

Variabler

Försöker du i allmänhet få service på ditt eget språk?

1. Ja, så gott som alltid
2. Ja, oftast
3. De varierar
4. Sällan
5. Aldrig

Hur har möjligheterna att få service på ditt eget språk i din hemkommun förändrats under de senaste två åren?

1. Blivit mycket bättre
2. Blivit bättre
3. Förblivit oförändrade
4. Blivit sämre
5. Blivit mycket sämre
6. Vet ej

Hur skulle du karakterisera relationerna mellan svensk- och finskspråkiga i din hemkommun?

1. Mycket goda
2. Goda
3. Varierande
4. Dåliga
5. Mycket dåliga
6. Kan inte säga

Hur upplever du att förhållandet mellan svensk- och finskspråkiga i din hemkommun har förändrats under de senaste åren?

1. Blivit mycket bättre
2. Blivit bättre
3. Har inte ändrats
4. Blivit sämre
5. Blivit mycket sämre
6. Kan inte säga

Hur upplever du att inställningen till andra språkgrupper har förändrats under de senaste åren i – Finland, din näromgivning, massmedia, sociala medier, lokapolitiken, rikspolitiken?

1. Blivit mycket bättre
2. Blivit bättre
3. Har inte ändrats
4. Blivit sämre
5. Blivit mycket sämre
6. Kan inte säga

När du tänker tillbaka på de senaste 12 månaderna har du då mött fördomar och upplevt trakasserier (t.ex. verbalt, via e-postmeddelande och/eller gester) för att du talat svenska?

1. Ja, ofta
2. Ja, ibland
3. Ja, någon enstaka gång
4. Inte under det senaste året
5. Nej, aldrig
6. Om du svarade ja, motivera gärna här

När du tänker tillbaka på de senaste 12 månaderna har du då blivit diskriminerad (missgynnats, kränkts eller behandlats sämre) för att du talat svenska?

1. Ja, ofta
2. Ja, ibland
3. Ja, någon enstaka gång
4. Inte under det senaste året
5. Nej, aldrig
6. Om du svarade ja, motivera gärna här

Språkbarometern 2016

Variabler

Försöker du i allmänhet få service på ditt eget språk?

1. Ja, så gott som alltid
2. Ja, oftast
3. De varierar
4. Sällan
5. Aldrig

Hur har möjligheterna att få service på ditt eget språk i din hemkommun förändrats under de senaste två åren?

1. Blivit mycket bättre
2. Blivit bättre
3. Förblivit oförändrade
4. Blivit sämre
5. Blivit mycket sämre
6. Vet ej

Hur skulle du karakterisera relationerna mellan svensk- och finskspråkiga i din kommun?

1. Mycket goda
2. Goda
3. Varierande
4. Dåliga
5. Mycket dåliga
6. Kan inte säga

Hur upplever du att förhållandet mellan svensk- och finskspråkiga i din hemkommun har förändrats under de senaste åren?

1. Blivit mycket bättre
2. Blivit bättre
3. Har inte ändrats
4. Blivit sämre
5. Blivit mycket sämre
6. Kan inte säga

Hur upplever du att inställningen till andra språkgrupper har förändrats under de senaste åren i Finland?

1. Blivit mycket bättre
2. Blivit bättre
3. Har inte ändrats
4. Blivit sämre
5. Blivit mycket sämre
6. Kan inte säga

Har du i din vardag blivit trakasserad och/eller diskriminerad (t.ex. verbalt, via e-postmeddelande och/eller gester) pga. ditt eget språk?

1. Ja, ofta
2. Ja, ibland
3. Ja, någon enstaka gång
4. Nej, aldrig